

اعتكاف در رمضان

امین الدین

Ketabton.com

إعتكاف در رمضان

تتبع ونگارش :

امین الدین « سعیدی- سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتژیک افغان
ومسؤول مرکز فرهنگی د حق لاره- جرمنی

بسم الله الرحمن الرحيم

اعتکاف در رمضان

اعتکاف :

اعتکاف، از نظر لغوی مصدر باب افتعال از «عکف» است، که به معنی درنگ کردن و ادامه دادن است.

در دین مقدس اسلام، منظور از اعتکاف آن است که شخص به منظور عبادت در مسجد متوقف شود. یعنی اعتکاف به معنای بند بودن، توقف یا درنگ کردن، در جایی میباشد.

علماء میفرمایند: اعتکاف عبارت از خلوت شرعی است که انسان خود را در جهت طاعت الله و یاد او محبوس می کند و از تمام مشغله هایی که میان قلب او و پروردگار فاصله ایجاد می کند دوری می گزیند و روح و جسم خویش را به پروردگار با عظمت می سپارد.

برخی از علماء در فهم اعتکاف میگویند: اعتکاف یعنی گوشه نشینی و عزلت و برخی میگویند اعتکاف به معنای «گوشه نشین شدن، در جایی ماندن، خود را بازداشتن و گوشه نشینی برای عبادت» است.

و در اصطلاح شرعی اعتکاف عبارت است:

از اینکه انسان از همه تعلقات و مصروفیت های دنیوی از جمله از زن، فرزند و فامیل خویش جدا گشته، و از همه مصروفیت های خانوادگی آداری، سیاسی و خواهشات نفسانی خویش ببرد، فکر و عمل خویش را با تمام توانایی های خویش به عبادت الله تعالی مصروف سازد.

اعتکاف در دههء اخیر رمضان سنت مؤکد بوده و علماء بدین عقیده اند که: اگر از يك قریه يك شخص نیز اعتکاف نماید، حکمش از دیگران رفع میگردد.

دلایل مشرعیة اعتکاف:

آیت قرآنی :

خداوند سبحانه و تعالی فرموده است: «و عهدنا إلی ابراهیم واسمعیل أن طهرا بیتی للطائفین والعاکفین والرکع السجود» «و وحی فرستادیم بسوی ابراهیم واسماعیل که بر پا سازید خانه مرا برای طواف کنندگان و اعتکاف کنندگان و رکوع و سجده کنندگان» (سوره بقره آیت 125).

احادیث نبوی :

در حدیثی که از حضرت بی بی عایشه (رض) روایت گردیده است آمده است:

«کان رسول الله (ص) یعتکف العشر الا و اخر من رمضان حتی توفاه الله عزوجل» «بود پیامبر صلی الله علیه وسلم که اعتکاف میکرد دهه اخیر رمضان را تا وقتی که وفات داد او را خداوند عزوجل» (متفق علیه).

همچنان در حدیثی که از ابن عمر (رض) روایت گردیده آمده است: «کان رسول الله (ص) یعتکف العشر الا و اخر من رمضان» «پیامبر صلی الله علیه وسلم دهه اخیر رمضان را اعتکاف میکرد».

حکمت مشر و عیت اعتکاف:

- 1- اعتکاف موجب فراغ قلب از امور دنیوی و مشاغل آن بوده و باعث روی آوردن به عبادت و ذکر خالص خداوند متعال می‌باشد.
  - 2 - سپردن و تفویض امور خود به خداوند متعال و ایستادن بر دروازه ء فضل و رحمت.
  - 3- اعتکاف به معنی تحصن به پروردگار با عظمت و توانا می‌باشد و کسیکه اگر بخواهد اراده بدی به او بنماید اصلاً خود را به او برسانده نمیتواند ، و هیچ ظالمی به او نزدیک شده نمی تواند .
- معتکف توسط اعتکاف خویش را راحت نموده و قلب خود را هدایت می نماید پس اعتکاف عبارت از دوری از مخلوقات بوده که قوی ترین راه برای رسیدن به حق تعالی می‌باشد.

قرابت و حب الله به معتکف :

در این هیچ جای شک نیست که خداوند متعال به همه انسان نزدیک است، اما قرابت و حب پروردگار به روزه داران ، و بخصوص روزه داران که در مهمانی الله و ضیوف الرحمان و در اعتکاف قرار داشته باشند ، از همه نزدیکتر است.

روزه دار معتکف از چند جهت به الله نزدیک است. در قدم نخست خود ماه مبارک رمضان که مایه قرب اوست؛ و انجام اعتکاف آنهم در ماه مبارک رمضان برای قریبه الی الله که ماه طاعت و عبادت می‌باشد ، انجام و بر پا کردن نماز پنجگانه و بخصوص نماز ، تراویح و سایر نوافل که انجام میدهد ، خود موجب تقرب به الله میگردد ، هکذا حضورش در مسجد، مایه‌ی تقرب به الله است؛ چون در خانه‌ی کسی اعتکاف را بر پا داشته که آن ذات بندگان روزه‌دار ، عبادتگرو معتکف خویش را نا امید بر نمی‌گرداند.

طوریکه یاد اور شدیم اعتکاف سنتی مؤکده، و از طریق عبادی پیامبر گرامی ما محمد صلی الله علیه و سلم بشمار میرود .

سیرت نویسان مینویسند که :پیامبر صلی الله علیه و سلم تا هنگام وفات خویش بدان پابند و تا آخر العمر آنرا انجام داده است .

اعتکاف مطابق سنت، ماندن روح و بدن انسان در جوار پروردگار بزرگ و منان و در نوعی خلوت گزینی مطابق شریعت می باشد برای رهایی دادن نفس خویش از پلیدی های کالای فانی، و لذت زودگذر این دنیا، و غوطه ور شدن روح در ملکوت پاک و در جستجوی نزدیکی به محبوب خویش پادشاه جهانیان و در تمنای نفحات مبارک است.

اعتکاف مسنون خلوتی راستین با خداوند و تفکر در نشانه ها و نعمت و بخشش های اوست. و در عین حال اعتراف به ربوبیت و الاهیت و بزرگی آن ذات بی همتا و گردن نهادن به تمام حقوق وی و ستایش اوست با نهایت زیبایی و سپاس.

سابقه تاریخی اعتکاف :

قبل از همه باید گفت که اعتکاف تنها مخصوص شریعت دین مقدس اسلام نبوده ، بلکه این نوعی از عبادات در ادیان ابراهیمی و سماوی قبل از دین مقدس اسلام هم وجود داشته ، که در شریعت اسلامی استمرار یافته است، اگرچه ممکن است در شرع مقدس اسلام برخی از خصوصیات و احکام و شرایط آن تغییر یافته باشد.

از زمانی که پیامبر اسلام صلی الله علیه و سلم اعتکاف را به مسلمانان آموزش داد، این سنت اسلامی در میان مسلمانان آغاز و تا به امروز وجود دارد .

در حال حاضر مراسم اعتکاف در دهه پایانی ماه مبارک رمضان در بسیاری از کشورهای اسلامی از جمله در کشور عربستان سعودی (مکه و مدینه) با شکوه و جلال خاصی آن برگزار میگردد.

همه ساله تعدادی کثیری از مسلمانان جهان از کشورهای مختلف بخصوص جوانان رسم اعتکاف را در مسجد مکه و مسجد حرم شریف در شهر مدینه منوره انجام میدهند، این جوانان در ماه مبارک رمضان از سراسر جهان به سوی مسجدالحرام می شتابند و در کنار بیت الله معتکف می شوند و حتی بسیاری از زائران بیت الله به منظور دست یابی به فضیلت اعتکاف در دهه آخر ماه مبارک رمضان، این ایام پربرکت را برای مراسم عمره اختصاص میدهند.

هکذا تعداد دیگری از مسلمانان که از کشورهای مختلف اسلامی گرد هم آمده مراسم اعتکاف را در مسجدالنبی و در کنار مرقد مطهر پیامبرصلی الله علیه وسلم برگزار مینمایند.

اقسام اعتکاف :

1- واجب :

عبارت از اعتکافی است که نذر شده باشد واجب است چه بدون شرط باشد و چه مشروط.

مثلاً شخص بگوید که اگر در امتحان کامیاب شدم، اعتکاف خواهم کرد. چنین اعتکافی واجب است.

وقت اعتکاف واجب :

همانطوریکه برای اعتکاف واجب روزه شرط است لذا حداقل وقت آن يك روز است برای کمتر از يك روز یعنی چند ساعت نذر کردن اعتکاف بی معنی میباشد زیرا وقت روزه از طلوع آفتاب تا غروب آن میباشد.

2 - مستحب :

به جز اعتکاف دهه اخیر رمضان هر اعتکاف دیگری خواه در دهه اول و در دهه دوم رمضان صورت گیرد و یا در ماه های دیگر مستحب است.

3 - اعتکاف سنت مؤکد :

اعتکاف در دهه اخیر رمضان المبارک سنت مؤکد کفایی میباشد که مسلمانان باید به آن اهتمام بیشتر بعمل آرند.

خداوند پاک میفرماید : « ولا تباشروهن و انتم عاکفون فی المساجد ... » (البقره - 187) « و مباشرت نکنید زنان را درحالیکه معتکف باشید در مساجد. »

خواهران و برادران!

اعتکاف ده روز آخر ماه رمضان بمنظور برخورداري از خیر و پاداش و دریافتن شب قدر سنت است، خداوند متعال میفرماید:

« إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ » (سوره قدر) (ما قرآن را در شب با ارزش قدر فرو فرستادیم. تو چه می دانی شب قدر کدام است (و چه اندازه عظیم است)؟ شب قدر شبی است که از هزار ماه بهتر است، فرشتگان و

جبرئیل در آن شب با اجازه پروردگارشان پیایی می‌آیند برای هرگونه کاری، آن شب، شب سلامتی و رحمت است تا طلوع صبح).

پیامبر صلی الله علیه وسلم در ده روز آخر ماه مبارک رمضان به اعتکاف می‌نشست و می‌فرمود: «**تحروا ليلة القدر في العشر الأواخر من رمضان**». «شب قدر را در ده شب آخر رمضان جستجو کنید» (مختصر صحیح البخاری 987 صحیح امام بخاری (فتح الباری) (4/259/2020) و سنن الترمذی (2/144/789)

از حضرت بی بی عایشه در حدیثی روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «**تحروا ليلة القدر في الوتر من العشر الأواخر من رمضان**» (ليله القدر را در شبهای طاق دهه ی آخر رمضان جستجو کنید.) (متفق علیه) صحیح امام بخاری (فتح الباری) (4/259/2017)، صحیح امام مسلم (2/628/1169).

در حدیثی متعددی پیامبر صلی الله علیه وسلم بر قیام این ده شب مسلمانان را تشویق و ترغیب نموده است.

در حدیثی از حضرت ابوهریره روایت که: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «**من قام ليلة القدر إيماناً و احتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه**» (هرکس در شب قدر از روی ایمان (به امید ثواب خدا) و امید دریافت اجر و پاداش، قیام کند گناهان (صغیره) او بخشوده می‌شود). (متفق علیه: صحیح امام بخاری (فتح الباری) (4/255/2014)، صحیح امام مسلم (1/523/760)، سنن ابوداود (عون المعبود) (4/146/1359)، سنن نسائی (4/157).

شروط اعتکاف:

برای صحت اعتکاف چهار شرط ضروری است:

- 1- قیام در مسجد.
- 2- نیت.
- 3- پاک بودن از حدث اکبر (جنابت، حیض و نفاس).
- 4- روزه در اعتکاف واجب روزه بودن شرط است. اما در اعتکاف مستحب و مسنون روزه بودن شرط نیست.

اعمال مستحب در اعتکاف:

بهترین و مقبولترین اعمال در اعتکاف، تلاوت قرآن عظیم الشان ف تفکر و تدبیر در آن، اهتمام به درود و سائر اذکار، خواندن ویا تدریس علوم دینی و مصروفیت در تصنیف و تألیف و تحقیقات علمی

اعتکاف باید در مسجد باشد:

علماء و اکثریت از مفسرین به اساس حکم قرآن عظیم الشان حکم مینمایند که اعتکاف باید در مسجد انجام یابد. طوری که پروردگار با عظمت ما در (آیه 187 سوره بقره میفرماید: «**وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَ أَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ**» (و وقتی که در مساجد به (عبادت) اعتکاف مشغولید با همسرانتان همخوابگی نکنید).

و همچنین به دلیل اینکه مسجد محل اعتکاف پیامبر صلی الله علیه وسلم مسجد بوده است.

برای شخص معتکف در ایام اعتکاف اکثراً به عباداتی مانند نماز و تلاوت قرآن عظیم الشان، ذکر اذکار از جمله: «**سبحان الله والحمد لله و لا إله الا الله و الله أكبر**» گفتن و

طلب مغفرت و صلوات بر پیامبر صلی الله علیه وسلم و دعا کردن و بحث و گفتگوی علمی و مانند اینها مشغول شود.

و مکروه است که اعتکاف کننده خودش را با سخنان و اعمال بیهوده سرگرم کند همانطور که ساکت ماندنش به گمان اینکه سکوت، او را به خدا نزدیک می‌کند نیز مکروه است.

اعتکاف نباید برای ریا و شهرت طلبی باشد :

همه ی ما می دانیم که ریا و شهرت طلبی جزو مواردی هستند که اعمال عبادی را باطل می نمایند. و این دو یک نوع شرک خفی هستند که پیامبر صلی الله علیه و سلم ما را از آن جدا بر حذر داشته است.

در بسیاری از مواردی دیده شده که تعدادی از مسلمان معتکف بدون آنکه نیازی باشد اعتکاف خویش را آشکار می سازد. درحالیکه شایسته یک مسلمان معتکف است که حداقل در پنهان داشتن آن از دیگران تلاش بعمل آرد .

پرگویی در اعتکاف :

برخی از اوقات حالت طوری پیش می آید که در محل اعتکاف تعدادی زیادی از معتکفین با هم حضور می یابند ، و این تعداد برای اینکه وقت گرانبهای شان خوبی سپری شود ، به بحث های بی موردی و حتی بحث های اختلافی دینی می پردازند ، و در برخی از اوقات لحظات خوبی عبادی خویش را مصروف عبثیات می سازند . و در زیاتر از اوقات این مباحثات آنها به کشمکش ها و بگومگو ها نیز می انجامد . با تاسف باید گفت که این تعداد از معتکفین فراموش میکنند که نباید وقت خویش را به همچو موضوعات ضایع سازند .

محل اعتکاف زن:

محل اعتکاف زنان به رای اکثریت علماء همین است که زن باید در منزل خویش و بخصوص در جایی که همیشه نماز می‌خواند، نیت اعتکاف را بعمل آرد و به اصطلاح در همانجا بماند و بدون عذر مانند وضو، غسل و غیره از آن محل بیرون نشود و اگر احياناً زن در خانه جاي مخصوصی برای نماز خواندن نداشت ، قبل از اینکه به اعتکاف بنشیند جاي مخصوصی را برای اعتکاف خویش تعیین کند، سپس به اعتکاف بنشیند.

فواید اعتکاف:

مسلمان که مصروف اعتکاف میگردد فواید بسیاری عاید حالش میگردد که از جمله برخی از این فواید عبارتند از :

1- مسلمان که در اعتکاف می‌نشیند تمام وقت و جسم خویش را برای عبادت خداوند وقف می‌کند.

2- شخص معتکف در حین اعتکاف از جنگ و جدال و شرارتهای دنیوی محفوظ می‌ماند.

3- برای معتکف همیشه ثواب نماز جریان دارد چون معتکف همیشه در اشتیاق نماز و جماعت به سر می‌برد.

4- معتکف در حال اعتکاف با فرشتگان مشابَهت پیدا می‌کند چون همه وقت در تسبیح و عبادت خداوند مشغول است.

معتکف در حال اعتکاف میهمان پروردگار است چون مسجد محل عبادت و از جمله خانه الله بشمار میرود .

وقت اعتکاف:

وقت اعتکاف سنت مؤکده، دهه اخیر ماه مبارک رمضان است. برای اعتکاف نفل وقتی تعیین نیست. یعنی نمی تواند به طور نفل یکی دو ساعت یا بیشتر و یا کمتر نیت اعتکاف کند. در وقت داخل شدن به مسجد اگر نیت اعتکاف کند، در شبانه روز ثواب بسیاری به وی خواهد رسید.

کارهایی که در اعتکاف جایز است:

زمانیکه معتکف غرض انجام اعتکاف داخل مسجد گردید ، اساساً خارج شدن از مسجد برایش جایز نمی باشد ، مگر به جهت ضرورت عقلی ، عرفی و شرعی .

از جمله میتوان برخی از این عذر ها و ضرورت های ذیل نام برد:

- 1- رفتن نزد طبیب در صورتیکه به یک مریضی حادی مبتلا گردد .
- 2- برای بول و غایط .
- 3- برای غسل فرضی .
- 4- برای نماز جمعه به محض زوال آفتاب یا در وقتی که به مسجد می رسد و پیش از خطبه بتواند چهار رکعت سنت بخواند.
- 5- برای اذان از مسجد بیرون رفتن و اذان گفتن.

یادداشت :

برای بول و غایط معتکف میتواند تا خانه خویش ولو اینکه خانه اش دور هم باشد از مسجد خارج گردد .
ولی اگر معتکف دارایی ملکیت دو خانه باشد ، که یکی آن نزدیک مسجد موقعیت دارد و دیگری آن دور تر از مسجد واقع باشد ، بر معتکف لازم است که به همان خانه نزدیک خویش خود را برساند .

در مورد اینکه معتکف میتواند برای شرکت در نماز جنازه اشتراک نماید و یا خیر ؟
حکم علماء همین است که اگر :

معتکف نیت کرده بود که برای نماز جنازه بیرون خواهم رفت برایش جایز است که در نماز جنازه سهم گیرد در غیر آن بیرون شدن برایش جایز نیست.
معتکف میتواند امور ذیلی را انجام دهد:

خوردن، نوشیدن، خوابیدن، شانه کردن مو، تراشیدن سر و گرفتن ناخن ها و نظافت، خریداری چیزی که مورد لزوم او باشد، مشروط بر اینکه کالا را در مسجد حاضر نکنند، انعقاد عقد نکاح.
ولی قابل تذکر و دقت است که:

معتکف با بیرون رفتن از مسجد بدون ضرورت و همبستری کردن با همسر اعتکافش باطل میگردد .

اعمال فاسد کننده و یا مکروه کننده اعتکاف :

الف: اعمال که فاسد کننده اعتکاف اند:

- 1- بدون عذر عمداً یا سهواً از مسجد بیرون رفتن.

2- جماع در حال إعتکاف.

3- به خاطر عذري بيرون رفتن و بيش از حد ضرورت درنگ کردن.

4- به خاطر مريضی که مباد مريض گردد و يا هم ترس از مسجد به بيرون رود. قابل تذکر است که در تمام اين موارد إعتکاف فاسد مي‌شود.

ب : اعمال که مکروه کننده اعتکاف اند :

1- خاموشي مطلق و اين خاموشي را عبادت پنداشتن.

2- کالا و وسايل در مسجد آوردن و خريد و فروش آنها، جنگ و مجادله و حرفهاي بيهوده گفتن در ايام اعتکاف .

مستحبات إعتکاف:

مستحبات اعتکاف عبارت اند از :

1- سخنهاي خوب و ديني گفتن.

2- تلاوت قرآن عظيم الشان .

3- درود خواندن.

4- تعليم و تعلم مسايل ديني، تحقيق و تتبع در امور دينی.

5- بيان موعظه ها ، پند و اندرز.

6- در مسجد جامع إعتکاف نشستن.

استفاده از تيلفون ها ي همرا در اعتکاف :

باپيشرفت علم و تخنيک ، انترنيت و فيسيوک، واپير بسياری از معتکفين از اين طريق به مسايل تحقيقاتی مسايل فسيبوکی و اتصال با فاميل های خویش می پردازند . شخصی معتکف در وقت اعتکاف مصرف مسايل که با امور اعتکاف اش مضر می باشد، ميگردند ، وحتی در زياتر از اوقات ، وقت گرانبهای عبادی خویش را که اعتکاف را به منظور آن آغاز نموده است ، به شوخی و لطيفه گوی سپری مينمايند .

داشتن انترنيت و تيلفون در اعتکاف مانع شرعی ندارد ولی حکمت اعتکاف همین است که مسلمان بايد در اعتکاف ، گوشه نشینی اختيار نمايد ، از ضياع شدن وقت جلوگیری کند و مصروف عبادت شود، تا فوايد اعتکاف را بصورت کامل بدست آرد.

قضای إعتکاف:

اگر إعتکاف فاسد شود قضای آن لازم است يا خير؟

در جواب بايد گفت که : قضای إعتکاف واجب، واجب است و قضای إعتکاف سنت و نفل واجب نمی باشد .

پايان

فهرست موضوعات و مطالب مندرج

شماره	عنوان	صفحه
1	إعتکاف	
2	دلایل مشرعیة إعتکاف	

3	حمکت مشر و عیت اعتکاف
4	قرابت و حب الله به معتکف
5	سابقه تاریخی اعتکاف
6	اقسام اعتکاف (1- واجب، 2- مستحب، 3- - اعتکاف سنت مؤکد)
7	شروط اعتکاف
8	اعمال مستحب در اعتکاف
9	اعتکاف باید در مسجد باشد
10	اعتکاف نباید برای ریا و شهرت طلبی باشد
11	پرگویی در اعتکاف
12	محل اعتکاف زن
13	فواید اعتکاف
14	وقت اعتکاف
15	کارهایی که در اعتکاف جایز است
16	معتکف میتواند امور ذیلی را انجام دهد
17	اعمال فاسد کننده و یا مکروه کننده اعتکاف
18	مستحبات اعتکاف
19	استفاده از تلیفون های همراه در اعتکاف
20	قضای اعتکاف

نام رساله : اعتکاف در رمضان

تتبع و نگارش : امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

مدیر مرکز مطالعات ستراتژیکی افغان

و مسؤل مرکز فرهنگی دحق لاره - جرمنی

ادرس ارتباطی : پریبنا لیک : saidafghani@hotmail.com

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English